

Вёскі, якія знікаюць: апошнія жыхары

Зянькі Камянецкага раёна ПЕРШЫМ КРОКАМ СТАЛА КАРТА МЯСЦОВЫХ НАЗВАЎ

Сённяшні герой «Вёсак» — трыццаты па ліку, а значыць, крышачку юбілейны. Больш за тое, ён не ўпісваецца ў агульны фармат праекта, чаму я вельмі нават рада. Не, Зянькі, на першы погляд, сюды цалкам падыходзяць, у вёсцы засталася пяцёра сталых жыхароў. Але двое з іх, Іна і Алег, прыехалі сюды, каб адрадыць вёску, не даць ёй знікнуць, удыхнуць новае жыццё. І, здаецца, гэта ў іх атрымліваецца.

ДОМ

Іна Хоміч нарадзілася ў Зяньках. Так сталася ў жыцці, што гадвала яе бабуля. Дзяўчына вырасла, атрымала адукацыю, стварыла сям'ю. І ўжо разам з мужам яны прыйшлі да высновы, што кватэра на паверсе крыху не іх варыянт. Сталі думаць пра дом у вёсцы з тым прыцэлам, каб было бліжэй да бабулі, якая ўжо мела патрэбу ў іх клопаце. Вось і купілі старую хату, якая на той момант прадавалася ў Зяньках.

Пачалі нават рэстаўраваць, замовілі вокны пад той дом, але аказалася, што адна сцяна згінула амаль цалкам. І сумленны будаўнікі адмовіліся рабіць дах, сказалі, што ў такім варыянце ён ненадоўга, усё роўна давядзецца перабудоўваць. Таму разабралі сцены і на старым падмурку паставілі новую каробку з бярвення.

«Мы прывыклі хацець, каб нехта нам штосьці зрабіў для камфорту. Можна ж зрабіць самому, гэта нават цікавей».

— Мы вельмі стараліся, каб захаваўся дух тых пасляваенных вясковых хат, — расказвае Іна. — Вокны нам было прыныпова зрабіць драўляныя з перакладзінамі, як раней рабілі. Планіроўка засталася ранейшая. Была камора — стаў санвузел, вось і ўсе змены. Другі паверх, як і раней, абсталёўваем нежылы, у нас гэта будзе шматфункцыянальная камора. Праўда, тут быў яшчэ прыбудаваны да дома склеп. Мы яго забралі ў дом, наземнае памяшканне стала верандай, а падвальная частка засталася склепам.

Вось печы зрабілі новыя, працягвае гаспадыня. Печнікі шукалі доўга, спачатку нарваліся на не вельмі добрых спецыялістаў, давалася пераабраць. Новая печка ў пакой стаіць год, цяпла дае багата. І ў кухні вялікая печ добра паліцца. Абедзве складзены з аичиннай віцебскай цэгля.

Мы з гаспадарамі і гутарку вялі каля печкі, дзе патрэскалі дровы. Дверцы да яе паставілі з празрыстага матэрыялу, таму

агонь добра відаць, як у каміне. Каля такога ачага, несумненна, хораша пасядзець і з кніжкай, і з келіхам віна, і ўдвая, і з сябрамі. Тым больш калі сцены, зробленыя з пушчанскага дрэва, напаяюць хату прыемным водарам свежай драўніны.

Праўда, яшчэ ўнутры дома не скончана адстройванне, але ж жыць ужо можна. І яны часта тут начуюць. Жывуць, як Іна сказала, напалову: летам больш у вёсцы, зімой — у брэсцкай кватэры. Гаспадар жа пахваліўся агародам, вітаміны да стала сям'я мае свае.

Мясцовыя назвы — гэта вусная спадчына, якая жыве разам з носьбітамі. І каб не страціць яе, трэба як мінімум недзе занатаваць. Спачатку ўсё сабраае запісалі і зрабілі макет карты мясцовасці. Перад гэтым Іна абышла людзей, пагаварыла з вяскоўцамі, іх гарадскімі дзецьмі, працавала нават у архівах. Калі прадставілі праект, знайшлося і фінансаванне. Гранта якраз хапіла на адмысловы стэнд з картай. На яе нанесены назвы кожнага поля, кожнай мясцінкі на тутэйшым дыялекце і па-беларуску. Людзі падыхо-

Алег СЦЕПАНЮК, Іна ХОМІЧ і Ганна ЗЯНЧУК.

Прызначэнне свайго дома яны разглядаюць у двух кірунках. Па-першае, як жыллё для сябе, па-другое, хочуць паспрабаваць сілы ў агратурызме. Гаспадары маюць намер не проста прымаць гасцей і браць за гэта грошы, а праводзіць святы, семінары, майстар-класы. Напрыклад, Іна захапляецца ткацтвам, дома мае прабабуліны кросны. Станок пераедзе сюды, як толькі скончыцца рамонт.

— Чаму б не паказваць гасцям, як нашы продкі выраблялі тканіну для адзення, для аздаблення хаты? — разважае гаспадыня. — Калі ўсё пойдзе добра, калі будзем жывыя-здоровыя, у будучым хацелі б нават паставіць нейкі гасцявы домік для розных мерапрыемстваў. А пакуль паспрабуем на гэтым доме вучыцца, напрацоўваць вопыт гаспадароў аграсядзібы.

КАБ НЕ СТРАЦІЦЬ НАЗВЫ

А першы крок у справе развіцця сваёй вёскі, захавання яе адметнасці і прывабнасці для наведвальнікаў Іна і Алег зрабілі ў выглядзе карты з мясцовымі назвамі. Іна ж тут нарадзілася і вырасла, назвы большасці мясцін ведае з дзяцінства. Некалі іх з бабуляй запісвалі ў сшытак, малявалі карту. Цяпер жа ёй дапамагала «галоўны эксперт» — суседка баба Гандзя.

дзяць і чытаюць: «Бабыцкава поле, Кругельскае поле, Шырша рызка, Пасадка, Пецкава сажалка» — так, як называлі бацькі і дзяды, як помніца з дзяцінства. Занатавана каля пяцідзесяці мясцовых назваў.

Нанялі мастака, аформілі належным чынам інфармацыю, зрабілі стэнд. Але ж проста паставіць гэтую карту было б нецікава. Таму Іна з Алегам задумалі нешта накшталт прэзентацыі, але нават самі не чакалі, што заплававая імі імпрэза выльецца ў сапраўднае свята вёскі. Ідэя падзялілася са старшынёй Войскага сельскага Савета Віктарам Міхайлоўскім. Віктар Вальдэмаравіч па сваіх каналах апаўсяціў людзей. Яны кінулі заклік у сацсетках, напісалі аб'яву. І сабралася столькі былых выхадцаў з сяла, іх нашчадкаў, што здзівіліся. Раней здавалася — колькі тых Зянькоў!

ПРЭЗЕНТАЦЫЯ ЯК СВЯТА

Праўда, яшчэ напярэдадні, у выхадныя, калі давалася манціраваць стэнд, прыйшлі ўсе мужчыны, хто прыехаў на выхадныя ў бацькоўскія хаты. «Яны ж мелі свае планы на работу пры сядзібах, у агародах, але ўсё пакінулі і прыйшлі, прыклалі рукі да агульнага, — не хавае захаплення Іна. — А ўжо ў дзень свята гаспадыні стол арганізавалі літаральна за лічаных хвілін. І ўсе разам так хораша пасядзелі! І я разумела, што гэта землякам трэба.

Мы ж нанеслі на карту кожную хату. Людзі падыходзілі да мяне і пыталіся пра сваіх родзічаў. Я разлічвала, што яны мне раскажуць нешта цікавае, а яны чакалі таго ж ад мяне. Такім чынам, у іх з'явілася нагода альбо штуршок, каб болей даведацца пра сваю сям'ю і сваю вёску».

Зянькі згарэлі ў 1944 годзе. Немцы спалілі вёску пры адступленні. Праўда, жыхары не пацярпелі, ім сказалі забіраць маёмасць, выводзіць скаціну. На зборы даваліся адны суткі. Потым хаты запалілі. Той дзень помніць найстарэйшая жыхарка Зянькоў — Ганна Леанідаўна Зянчук, якой было тады 12 гадоў: тая самая баба Гандзя, якую Іна называла сваім галоўным экспертам. Бабуля жыве адна, і яе маладыя суседзі цяпер для яе нібы родныя людзі. Яны заходзяць да бабулі кожны дзень, а яна іх заўсёды чакае.

Прафесійныя філолагі Іна Хоміч і Алег Сцепанюк адчуваюць сябе дома ў светлай кампактнай вёсачцы ў адну вуліцу, дзе абсалютная большасць хат зімой пустуе. Летам з'язджаюцца нашчадкі былых гаспадароў у відпуск, на канікулы, і Зянькі напаяюцца галасамі.

КУЛЬТУРНАЯ ПРАСТОРА

Яшчэ яны стараюцца быць тут гаспадарамі. Згадалі, як Алег у першы год пасля набыцця дома сабраў недалёка ад рэчкі мяхоў шэсць смецця. І цяпер ён не пройдзе ўздоўж дарогі, каб не падабраць пластыкавую бутэлку ці прынесены ветрам пакет. «Ну хто, калі не мы? — разважае Іна. — Я неяк задумалася, чаго мне не хапае ў маіх Зяньках. І адказала сабе — не хапае актыўнай культуры. Таму вырашыла яе паціху ствараць. Мы прывыклі хацець, каб нехта нам штосьці зрабіў для камфорту. Можна ж зрабіць самому, гэта нават цікавей. Тым больш калі ёсць у каго вучыцца. Калі мы паставілі гэты стэнд і прыехалі праз пару дзён, то ўбачылі, што каля яго ўжо кветкі растуць. Гэта наша 88-гадовая баба Гандзя пасадзіла. Я тады напісала ў «Фэйсбуку»: «Вандалізм» па-зянькоўску — значыць вандалізм наадварот».

Хаты на вуліцы стаяць пустыя, але іх не прадаюць, даглядаюць і падтрымліваюць. Значыць, перакананыя Іна і Алег, дзеці былых гаспадароў выйдучы на пенсію і прыедуць сюды жыць. Дарэчы, як тут называюць, на хутары, крышачку ўбаку ад вёскі таксама пасялілася маладая сям'я. Яны набылі старэнькую хату, добраўпарадкавалі яе, а год таму пераехалі зусім. Значыць, будуць жыць Зянькі, не знікнуць, бо ёсць людзі, для якіх гэта самае лепшае месца на зямлі.

Святлана ЯСКЕВІЧ.

Толькі лічбы

Адчуваюць сябе шчаслівымі і бачаць перспектывы

Паводле звестак Белстата, каля 36 % беларусаў фертыльнага ўзросту хацелі б нарадзіць, а 50 % не жадаюць больш мець дзяцей. 90 % жанчын ва ўзросце 15—49 гадоў адчуваюць сябе шчаслівымі. У мужчын гэты паказчык складае 86 %.

Летась Белстат правёў шосты раўнд шматіндыкатарнага кластарнага даследавання хатніх гаспадарак (МІКС 6). Гэта глабальная ініцыятыва ЮНІСЭФ, якая ўяўляе сабой адну з найбуйнейшых міжнародных праграм па абследаванні хатніх гаспадарак. Даследаванне вывучала становішча ў краіне жанчын і дзяцей, праводзілася яно трэці раз. Каля 9 тысяч сем'яў адказалі на дзясяткі самых розных пытанняў, а Белстат атрымаў інфармацыю па больш чым 140 важных паказчыках. У прыватнасці, па якасці жыцця і ўмовах пражывання, ужыванні алкаголю (дарэчы, яго ўжывае менш за палову жанчын і 2/3 мужчын), здароўі маці і дзіцяці, узроўні адукацыі і іншых крытэрыях. Пацвердзіліся як вядомыя рэчы — што 100 % хатніх гаспадарак маюць доступ да электрычнасці і што адукацыя ў краіне ўсеагульная, — так і тое, што гвалтоўным метадам дысцыплінавання падвараюцца 57 % дзяцей.

— Мы вывучалі рэпрадуктыўныя планы жанчын фертыльнага ўзросту. 36 % жанчын фертыльнага ўзросту хацелі б нарадзіць, 50 % не жадаюць больш мець дзяцей, 3 % не могуць зацяжараць і 11 % не вызначыліся са сваімі намерамі. Сярод жанчын, якія хацелі б нарадзіць, больш за палову плануецца гэта ў наступныя пяць гадоў. Сярод жанчын, якія ўжо маюць дзіця, 77 % хацелі б нарадзіць другое ў наступныя пяць гадоў. Асноўная частка жанчын, якія збіраюцца нарадзіць дзіця, знаходзіцца ва ўзроставых групах 15—29 гадоў. Тым не менш плануе нарадзіць і кожная пятая замужняя жанчына ва ўзросце 35—39 гадоў, і 6 % жанчын ва ўзросце 40—49 гадоў, — расказала **начальнік галоўнага ўпраўлення статыстычнага ўзроўню жыцця насельніцтва і абследавання хатніх гаспадарак Нацыянальнага статыстычнага камітэта Іна КАНАШОНАК**.

— Самае галоўнае, што мы атрымалі ўнікальны масіў інфармацыі па больш чым 140 паказчыках, якіх няма ні ў статыстычнай справаздачнасці, ні ў адміністрацыйных звестках, што маюць органы дзяржкіравання. Радуе, што насельніцтва Беларусі адчувае сябе шчаслівым і бачыць перспектывы. Шмат інфармацыі мы атрымалі па раннім развіцці дзяцей, рэпрадуктыўных установах жанчын, па сістэме аховы здароўя. Важным было пытанне ўжывання алкаголю. Мы атрымалі звесткі, якія сведчаць, што колькасць тых, хто пастаянна ўжывае алкаголь, скарачаецца. Цікавая інфармацыя і аб тым, як сем'і выходзяць дзяцей. Мы ўбачылі, што мужчыны павінны больш актыўна ўдзельнічаць у выхаванні, бо пакуль асноўную работу ў гэтым на сябе бяруць маці. Сёння высокі працэнт дзяцей, якія атрымліваюць дашкольнае развіццё і наведваюць розныя групы і школы. Гэта сведчыць, што ў нас высокі ўзровень адукацыі, — расказала **старшыня Нацыянальнага статыстычнага камітэта Іна МЯДЗВЕДЗЕВА**.

Алена КРАВЕЦ.